

Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine
ENI Cross-border Cooperation Programme
2014-2020

PARTNERSHIP
WITHOUT BORDERS

OPEN BORDERS FOR WILDLIFE IN THE CARPATHIANS
Nyílt határok a vadon élő állatok számára a Kárpátokban

TÁJÉKOZTATÓ FÜZET A NAGYRAGADOZÓKRÓL

www.openbordersforbears.com

Co-financed by the European Union

A PROJEKTRŐL

A Kárpátok erdei rendkívül gazdag élővilággal rendelkeznek. A sűrű lombok rejtekében olyan csúcsragadozók bújnak meg, mint a farkas (*canis lupus*), a barnamedve (*ursus arctos*), vagy a hiúz (*lynx lynx*).

Európában (Oroszország kivételével) körülbelül 12.000 farkas, 17.000 barnamedve és 9.000 hiúz él, több mint harmaduk a Kárpátok régióban (Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna). Ezeket a védett, és ökológiai szempontból jelentős nagy - ragadozó emlősöket nemcsak az orvadászat fenyegeti, hanem - az emberi tevékenység következtében létrejövő infrastruktúra miatt - az eddig nagy kiterjedésű természetes élőhelyeik széttördelése és csökkenése is. Mivel a nagyragadozók gyakran országhatárokon haladnak keresztül, nagy területen élelmet és társat keresve, védelmük érdekében a Kárpátok-régió komplex ökoszisztémájának (azaz az élőlények és élettelen környezetük kapcsolatrendszerének) megőrzése szükséges.

A Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna ENI Határon Átnyúló Együttműködési Program (2014-2020) keretében finanszírozott projekt célja a négy érintett ország élőhelyei összekapcsolhatóságának javítása és a nagyragadozók egységes élőhely-kezelésének támogatása.

A projektben résztvevő szervezetek: WWF-Románia (Máramaros, Románia), SOS Bird Life (Szlovákiai Ornitológiai Társaság, Szlovákia); Rachiv EcoTour Szervezet (Ukrajna); Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság (Magyarország).

A projekt a nagyragadozók élőhelyei közötti átjárhatóság, kapcsolat javítását tűzte ki célul, melynek keretében a szakemberek közös módszertant dolgoztak ki a nagyragadozók területi mozgásának beazonosítására, és feltérképezésre kerültek azok a mesterséges, ember által épített akadályok, melyek az állatok mozgását nehezítik, befolyásolják.

A projekt keretében elkészült rövid animációs film (https://www.youtube.com/watch?v=nGJUGNhnL_o) jól illusztrálja a nagyragadozók jelenlétét civilizációknban. Érdeemes megtekinteni!

A projekt honlapja: <https://openbordersforbears.com/en/>

AZ ÖKOLÓGIAI FOLYOSÓK JELENTŐSÉGE

Az ökológiai folyosók fontosságának megértéséhez először a természet rendjét kell megérteni, melyben az egyes élőlényeknek megvannak a saját szerepeik, melyek nélkülözhetetlenek az egyensúly fenntartásához.

Régen az állatok zavartalan környezetben éltek, ahol nyugodtan vándorolhattak, táplálkozhattak, párosodhattak. Az ember által lakott területek, és a vadon élő állatok élőhelye között húzódó határ egyértelmű volt, a területek elegendőek voltak a békés egymás mellett éléshez.

A civilizációs fejlesztések hatására azonban a vadon élő állatok által használt fontos területek egysége megbomlott. A természet egyre több, addig biztonságos menedéket nyújtó része vált az ember által használt területté; mára az élőhelyeket autópályák, lakóövezetek, és egyéb, az ember által használt vagy épített területek szabdadják fel, így a vadon élő állatok élőhelye jelentősen csökkent, és egyúttal szét darabolódott.

AZ ÖKOLÓGIAI FOLYOSÓK JELENTŐSÉGE

Hogyan szolgálják az ökológiai folyosók az állatok, esetünkben a nagyragadozók vándorlását?

Az ökológiai hálózat (természetes, természetközeli és mesterséges élőhelyek összefüggő rendszere) elemei:

- **Magterületek:** nagy kiterjedésű természetes vagy féltermészetes élőhelyek, ahol a természetes életközösségek zavartalan működése biztosított. A nagyragadozók számára főleg erdők. A magterület mérete legalább 300 km².
- **„Lépegető kövek”** („stepping stone”): izolált, de kedvező élőhelyek kis foltjai, melyeket az egyedek mozgás közben menedékre, táplálkozásra és pihenésre használnak.
- **Ökológiai folyosók:** Az ökológiai folyosók különböző méretű, formájú és növényzettű tájszerkezetek, amelyek kölcsönösen összekapcsolják a magterületeket, és lehetővé teszik a fajok mozgását és vándorlását közöttük. A folyosó szélessége legalább 500 méter.
 - **Az ökológiai folyosók kritikus zónái („bottle-neck”):** az ökológiai folyosók olyan részei, amelyek a fajok mozgását jelentősen korlátozzák a különböző típusú -földi vagy vízi vagy légi - akadályok megléte miatt (pl. kerítések, szántóföldek, autópályák, vízerőművek, gátak, szélerőművek, légvezetékek, magas épületek stb.)

Az élőhelyek és az ökológiai folyosók (ezzel együtt a kritikus zónák) azonosítása és védelme segít abban, hogy a vadon élő állatok biztonságos környezetben éljenek, szaporodjanak.

A Kárpátok-régióban az ökológiai folyosók hálózatának tervezése a nagyragadozók ökológiai igényei, és a meglévő, számukra kedvező élőhelyek figyelembevételével történik. Miért a nagyragadozók? Azért, mert a nagyragadozók fontos szerepet játszanak az ökoszisztémában, ún. esernyőfajok, azaz az ő védelmükkel, illetve nagy kiterjedésű élőhelyeik védelmével más, az ökoszisztémájukon belüli egyéb fajok védelme is megvalósulhat.

A NAGYRAGADOZÓK

Az állatok étrendje határozza meg a táplálékláncban elfoglalt helyüket.

A ragadozó állatok főleg hússal táplálkoznak, melyet zsákmányolással vagy dögevőként szereznek meg. A ragadozók fontos szerepet játszanak az ökoszisztémák egyensúlyának fenntartásában; megakadályozzák, hogy a prédafajok (azaz a ragadozók táplálékául szolgáló állatok) populációja túl nagy legyen.

Azokat a ragadozókat, melyeknek nincs természetes ragadozójuk, természetes ellenségük, csúcsragadozóknak nevezzük, ők a tápláléklánc csúcán helyezkednek el, és közéjük tartoznak a nagyragadozók is, mint a barnamedve, a farkas és a hiúz. Ezek az állatok élőhelyükön szabályozzák a növényevő állatfajok állományának szerkezetét és dinamikáját, ugyanakkor függenek is azoktól.

A BARNAMEDVE (*Ursus arctos*)

A **barnamedve** emberekkel való kapcsolatának története hosszú és nagyon változatos. A legtöbb kereszténység előtti kultuszban fontos totemállat volt. A Kárpátokban a neve tabu volt, nem lehetett hangosan kimondani. Ezért hívták "Márton bácsinak", "bácsikának", "játékosnak", "szőrösnek", "mesternek". A medvét és az embert rokonoknak tekintették, mert a medve tud a hátsó lábain járni, fára mászni, ugyanazt az ételt enni, mint az ember (például mézet), lábai és lábujjai hasonlóak az emberéhez. A hegyi falvak lakói még ma is nagyon tisztelik a medvét. A vadászok szerint a kutyák ugyanúgy ugatnak egy medvére, mint az emberre, nem úgy, mint más állatokra.

Barna, mint az erdő földje és akkora, mint egy „mozgó kő” - a medve az erdő természetes eleme, akárcsak bármely fa, gomba vagy madár, melyet a tudomány is alátámaszt: a medve jelenléte az erdőben azt bizonyítja, hogy az erdő egészséges. Ennek a nagyragadozónak sok és sokféle táplálékforrásra van szüksége, ezért, ha sok medve él az erdőben, azt jelenti, bőven van élelem, tehát az erdő gazdag.

A barnamedve széles körben elterjedt faj volt Európában, viszont a helyzet az elmúlt évszázadokban drámaian megváltozott, a faj a kontinens számos országából teljesen kihalt. Jelenleg mintegy 17.000 barnamedve él Európában (Oroszország kivételével), közülük kb. 6.000 Románia erdeiben, ahol az átlagos sűrűségük kb. 8 medve / 100 km².

A medve kiváló hallással rendelkezik, mintegy 300 méterről érzékeli az emberi beszélgetést, és 50 méterről meghallja a fényképezőgép zárszerkezetét. De szaglásban a „legerősebb”, több mint 40 óra elteltével is képes érzékelni az ember szagát.

Bár elsősorban ragadozó, bizonyos mértékben alkalmazkodott a növényi táplálék megemésztéséhez is, étrendje nagyon változatos. Fűvet és rügyeket főleg tavasszal vagy nyár elején fogyaszt. Nyáron és kora ősszel gombát és gyümölcsöt eszik (málna, szeder, áfonya, alma, szilva és körte), késő ősszel pedig a tölgy és a bükk makkját fogyasztja. A rovarok, különösen a hártásszárnyúak (hangyák, méhek, darazsak) a szezonális táplálék fontos forrásai a bennük található proteinek miatt.

A medvéknek, mint minden emlősnek, állandó testhőmérsékletet kell fenntartaniuk. A szőr csökkentett fényvisszaverő képessége megkönnyíti a napból származó hő felhalmozódását. A bunda télen nagyon jó szigetelő.

A BARNAMEDVE (*Ursus arctos*)

Ősz végén, miután elegendő zsírszövetet halmoztak fel a téli alváshoz, a medvék általában barlangba (földbe ásott vagy természetes üregbe, sziklák alá) vonulnak. A hibernáció 3-6 hónapig tarthat. Az alvás időtartama egyenesen arányos az ősszel felhalmozódott zsírszövet mennyiségével és fordítottan arányos a télen rendelkezésre álló táplálék mennyiségével. Egyes medvék egész évben aktívak maradhatnak, ha elegendő táplálékhoz jutnak. Ezt a viselkedést ösztönzi az is, ha mesterséges etetőkhöz csábítják őket.

A téli alvás valójában az élelemhiányhoz való alkalmazkodás, mely során az állat a zsír formájában felhalmozott energiáját használja fel. Épp ezért a téli álmot alvó medvét életveszélyes megzavarni!

Több, máig megválaszolatlan kérdés is felmerül a medvékkel kapcsolatban:

- Hogyan tudja egy nőstény medve leállítani emésztési és kiválasztási rendszerét, míg a barlangban tartózkodik, és mégis megelleni és szoptatni bocsokat?
- A hosszú ideig inaktív állatok csontjai elvesztik a kalciumot és legyengülnek, de akkor hogyan tudnak a medvék hónapokig telelni, és tavasszal mégis erős csontokkal kijönni a barlangból?

TERÜLETE, ÉLŐHELYE

A barnamedve a Kárpát-hegylánc mentén, nagy kiterjedésű és sűrű erdőkben él, inkább a csendes, ember által kevésbé látogatott területeken. A barnamedvék túlélésének alapvető követelményei a megfelelő táplálkozási, pihenési, párzási feltételek, a megfelelő nagyságú élőhelyek, és az élőhelyek közötti átjárhatóság. A medve territoriális faj, ami azt jelenti, hogy minden medve egy bizonyos területet használ táplálkozásra, párzásra vagy pihenésre - ez a terület az ő lakóhelye. Egy hím területe átfedheti több nőstény területét.

A Kárpátokban - a WWF közreműködésével végzett tudományos vizsgálatok alapján - egy egyed átlagos területe, élőhelye 630 km². Ez hatalmas terület. Képzeljük csak el, hogy Budapesten közel 1,8 millió ember él mintegy 525 km² területen. Egy ekkora terület - az átfedéseket is figyelembe véve - „zsúfoltan” mindössze 40 medvének elegendő.

NYOMOK

A medvenyom különbözik a többi állatétól, összetéveszthetetlen. A medve szinte úgy jár, mint az ember, a teljes talpára lép; lábait járásra, futásra, hegymászásra, úzásra, vadászatra, táplálkozásra, ásásra és önvédelemre is használja. A mancsok szinte laposak - 5 lábujjal - a hátsók szélesebbek, mint az elülsők.

A karmok ívesek, nem húzódnak vissza, így látszódnak a nyomokban is, a hátsó mancsokon rövidebbek, az elülsőkön hosszabbak.

Az elülső mancsok nyomai egy ovális és széles párnából állnak. A hátsó mancsok nyomainak van egy további kerek sarka, így hasonlíthat az emberi lábnyomhoz.

A hátsó lábnyom hossza 12 cm-től (1 éves bocs) 30 cm-ig (felőtt egyed) változik.

PÁRZÁS ÉS SZAPORODÁS

A nőstény medve 4-6 évesen szüli az első bocsokat. A párzás két évente, május és június között történik. A nőstények képesek késleltetni az embrió beágyazódását, az embrió csupán a téli álm kezdetével ágyazódik be és indul fejlődésnek. A vemhesség időszaka ezután 6-8 hét, a nőstény 1-4 bocsot szül. A bocsok a hibernáció, a téli álm ideje alatt, január-februárban születnek. Mivel azonban a szoptatásra akkor kerül sor, amikor a nőstény nem tud táplálkozni, a faj úgy alkalmazkodott, hogy az újszülöttek kicsik, súlyuk körülbelül 0,5 kg, de nagyon gyorsan nőnek, naponta akár 70 grammal is, az anyamedve tápláló tejének köszönhetően.

A bocsok 2 éves korukig maradnak anyjuk mellett. Önállóságuk után a nőstény újramezdi a szaporodási ciklust. A medvebocsok számára az elszakadás utáni időszak a legkényesebb, mert kevés az élettapasztalatuk. Emiatt veszélyes területekre merészkednek, ember által használt területekre, ahol kutyatámadások, közúti vagy vasúti balesetek áldozatai lehetnek.

VESZÉLYEK

A közlekedési infrastruktúra, a városi vagy vidéki infrastruktúra fejlődése miatt élőhelyeik elvesztése és szét darabolódása a faj legfőbb veszélye.

TALÁLKOZÁS A MEDVÉVEL

Lukáš Holásek szlovák természetfotós váratlanul találkozott egy medvével és két kölykével a Kis-Fátra hegyeiben. Egy hűvös október eleji reggelen történt, amikor a szarvasok párzási időszaka a végéhez közeledett. Ezek voltak az ideális körülmények ahhoz, hogy láthatatlan maradjon az erdőben. A cél az volt, hogy készítsen néhány képet a szarvasokról, de a medvével való találkozás is jól jött volna, főleg, hogy a sáros erdei ösvényen alkalmanként lehetett látni a lábnyomukat.

Mindkettőjüknek meglepetés volt ez a találkozás. Lukáš egy sziklán ült egy meredek lejtőn, figyelve az erdőt. Amint meghallotta a gímszarvast, elindult feléje. Lemászott a szikláról, ekkor perifériás látásával bal oldalról mozgást észlelt. Azt hitte, hogy a gímszarvas az, de miután meglátta, hogy egy farönk mögül három orr bújjik ki, tudta, ki az – medvemama a két kölykével, mindössze 20 méter távolságban. Mivel nem érezték meg, gyorsan elbújt a legközelebbi fa mögé, és előkészítette fényképezőgépét. Ekkor meglepetten az anyamedve kezdett felállni két hátsó lábára, hogy lássa, mi történik. Amikor rájött, hogy egy ember van a közelében, többször megütötte az előtte lévő kidőlt fatörzset, majd átugrotta és Lukáš felé rohant. Mindezt észrevéve félreugrott, és kihúzta a medve spray-t, de az anyamedve elfordult, és visszaindult bocsaihoz. Egy pillanatra mindketten megálltak, és Lukášnak sikerült ráfókuszálnia a fényképezőgéppel. Ez azonban hiba volt, mert a medve emiatt fenyegetve érezte magát, és úgy döntött, megfordul és ismét Lukáš felé futott. Szerencsére ez is csak egy figyelmeztetés volt, végül visszatért bocsaihoz, és a találkozás minden fizikai érintkezés és medvespray használata nélkül ért véget.

Lukáš örült, hogy nem kellett használnia a spray-t, mivel korábban megfigyelte és fényképezte ezt a medvét. Az adrenalindús néhány perces találkozóra a következő fényképpel emlékszik vissza.

A medve általában kerüli az emberrel való találkozást. A közvetlen találkozások általában véletlenek. Több módja van annak, hogy megakadályozzuk a találkozást:

- kora reggel és késő este ne menj az erdőbe;
- viselkedj óvatosan és figyeld a körülötted zajló eseményeket;
- kerüld a bokrokat és a zárt területeket;
- mozogj nagyobb csoportokban, vagy időnként adj ki hangot;
- használj turistaharangokat, amelyek felhívják a medve figyelmét rád.

Ha mégis találkoznál egy medvével:

- ☞ Ne nézz a szemébe, lassan haladj hátrafelé, és hagyj számára nyitott visszavonulási lehetőséget.
- ☞ Ha a medve esetleg támad, az mindig védekező akció, az embert nem tekinti tápláléknak. Az ilyen támadás sikeresen kivédhető medvepermet használatával.
- ☞ A medvével való fizikai érintkezés, azaz esetleges támadás esetén feküdj a hasadra, és védj a fejedet és a nyakadat. Ne harcolj a medvével, várd meg, amíg elmegy.

VADÁSZAT ÉS ORVVADÁSZAT

Európában a medvék szigorúan védettek, ezért nem trófeavadászat tárgyai. Azonban néhány nagyobb, stabil medveállománnyal rendelkező európai ország bevezetett pár elejtési sémát az ember-medve konfliktusok, valamint az állattenyésztésben okozott károk megelőzése érdekében (de csak ha nincs más lehetőség), ennek helyessége azonban mai napig vita tárgyát képezi. Néhány kérdés még megválaszolatlan: vajon a nagyragadozók állománya szabályozható-e természetes módon, élőhelyeik és erőforrásaik (táplálék) korlátozásával, vagy az embereknek aktívan be kell avatkozniuk kilövésekkel az állományok számának szabályozása érdekében?

Időnként azért megfigyelhető orvvadászi tevékenység, de erről a jelenségről nincs egyértelmű kép. Az orvvadászat okai sokfélék lehetnek, egyes medvéket a húsért, másokat a trófeáért ölnek meg. Más esetekben a medvét emberre vagy (házi)állatra fenyegetőnek tekintik, és törvénytelenül megölik. Néha pedig medvebocsokat háziállatként tartanak.

A HIÚZ (Lynx lynx)

A Kárpátok három nagyragadozó faja közül a legkisebb a titokzatos macskaféle, az eurázsiai hiúz. Ahogy az állat neve is sugallja, a hiúz Európából és Ázsiából származik. Tudományos neve Lyn xlynx a görög λύξ szóból származik, ami fényt, fényességet jelent, a tükröződő szeme fényességére utalva. A szlovák nyelvben "rys ostrovid"-nak, azaz "fényes látású hiúznak" nevezik, mely kiemeli fontos tulajdonságát, különleges látását. A hiúz a fülei hegyén lévő fekete szőrcomóiról is ismert, melyek segítségével nagy távolságból meghallja a zsákmányt vagy a veszélyt. Kiváló látása és hallása teszi tökéletes vadásszá.

Az eurázsiai hiúzak becsült összlétszáma 9.000 példány. Európában vannak olyan területek, ahonnan a hiúz soha nem tűnt el, és ahol állandó állománya van (például a Skandináv-félsziget, a Kárpátok és a Balkán-félsziget). Több országban, ahol a hiúz eltűnt (például Németország, Ausztria, Franciaország, Olaszország és Svájc), folynak a visszatelepítési programok. A természetvédelmi intézkedések eredményeként a hiúz visszatért Lettországra, Bulgáriába, és Magyarországra is.

A HIÚZ (*Lynx lynx*)

A hiúz a vadonban körülbelül 17-20 évig él. Testtömege 25 kg körüli, testhossza 80-100 cm (ritkán eléri a 130 cm-t). Mérete egy vizslával vethető össze, ezért nem számít „nagymacskának”, de a természetben betöltött szerepe alapján a hiúz is igazi csúcsragadozó. Jellemzően közepes méretű vadon élő állatokkal táplálkozik, őzet, szarvasborjút, muflont vagy vaddisznót is képes elejteni, de főként kisebb emlősöket eszik. A többi macskaféléhez képest farka jóval rövidebb, 11-26 cm hosszú. Fülein fekete szőrösomók, bojtok találhatóak, melyek megkülönböztetik a többi macskaféléétől. Arcát szakáll keretezi.

Bundája vastag, puha és foltos (vörösesbarna, esetenként sötétszürke vagy fekete), színe az életkortól, az évszaktól és az egyéntől függően változik. Mint minden más macskafélének, a hiúznak éles, visszahúzható karmai vannak, amelyek 4-6 cm hosszúak.

A hiúz éjszakai állat, látása nagyon jó, sötétben is. Lesből vadászik. Kiváló a követésben és a rövid sprintekben. Mozgása gyors és csendes, ami segít váratlanul megtámadni a prédát. Álló helyzetből a hiúz akár 4-6 métert is képes ugrani. Hallása is kiváló, képes meghallani egy egeret akár 60 méter távolságból.

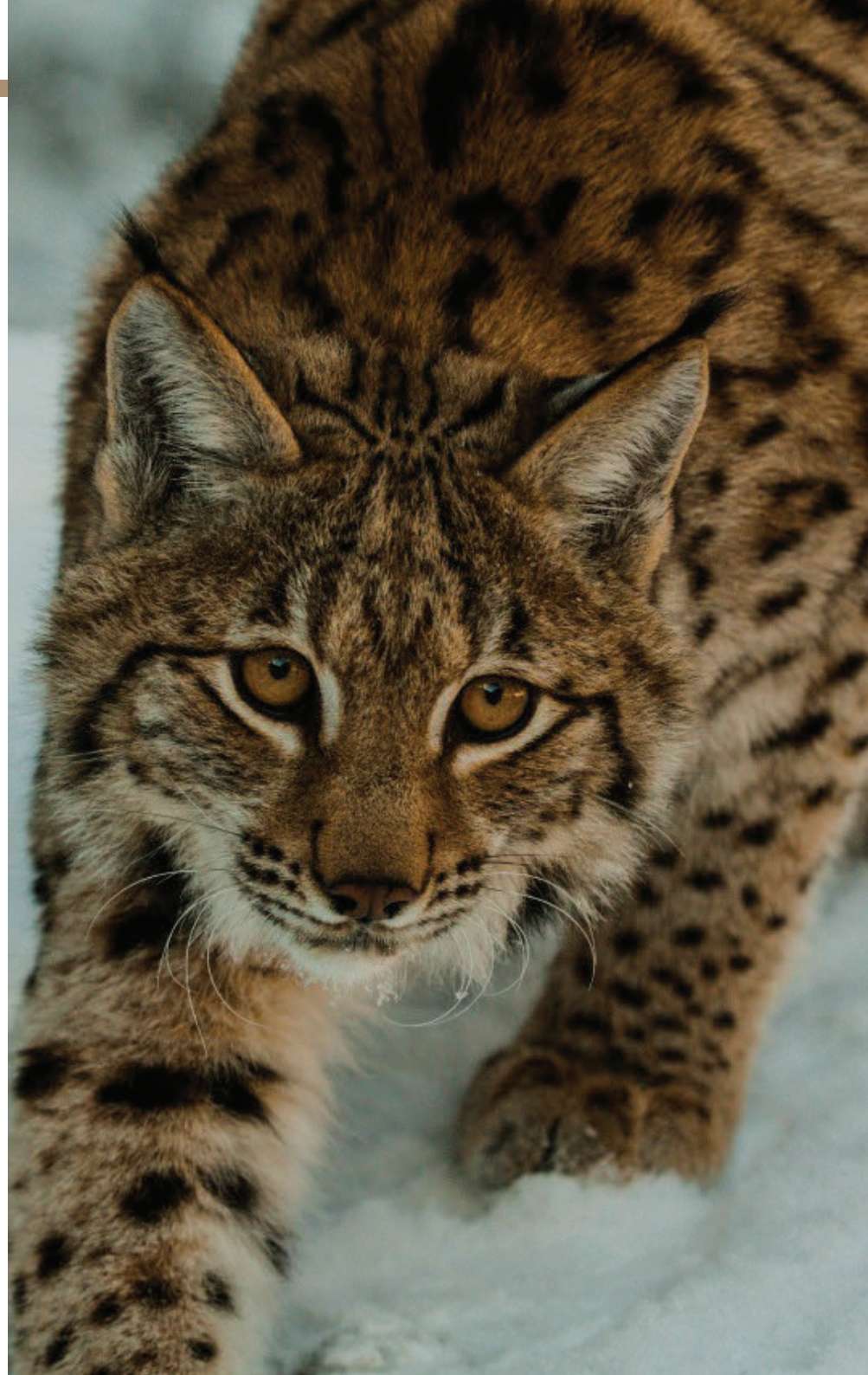
TERÜLETE, ÉLŐHELYE

A nagykiterjedésű, viszonylag háborítatlan hegyvidéki erdőket kedveli. Lakóhelyéhez általában kötődik, vadászterületét akkor hagyja el, ha arra rákényszerül, az élelemért viszonylag hosszú, akár 40-50 km-es utakat is megtesz.

A hiúz magányosan él, egy hím territóriuma rendszerint átfed több nőstényével. Romániában a magasan fekvő, sűrű erdős területeken egy-egy egyed viszonylag nagy (de a medvéhez vagy farkashoz képest kisebb), 124-486 km² területet használ. Lengyelországban a hiúzek sűrűsége 1,9-3,2 egyed/100 km².

NYOMOK

A hiúz mancsnyoma alakjában hasonló a macskáéhoz, de sokkal nagyobb. A nyom mintáját nem lehet más nyommal összetéveszteni, ha az teljesen látható, mivel a jellegzetes párnácskák elliptikusak, karomnyomok nélkül, mert amikor fut, visszahúzza a karmait, ezért nincsenek karomnyomok a lábnyomokban. A farkashoz hasonlóan, hátsó lábait az elülső lábai nyomába helyezi.

PÁRZÁS ÉS SZAPORODÁS

A hiúz párzási szokásait nagyon nehéz megfigyelni, elsősorban az állatok ritkasága és élőhelyük nagysága miatt. A hiúz kora tavasszal, február végén, márciusban párosodik. Mivel magányos állat, a párzás nem minden évben történik.

A nőstények ivarzási ciklusa 10-15 napig, a vemhesség pedig 65 napig tart. Ezt követően 2-4 kölyök születik, amelyek két hétig vakok. A nőstények egyedül nevelik a kölykeiket. A szoptatás viszonylag sokáig tart, akár hat hónapig is. A fiatalok egy éves korukban válnak önállóvá.

VESZÉLYEK

Európában a fő veszélyt az emberi infrastruktúra fejlesztése miatti élőhelyek elvesztése jelenti, továbbá az élőhelyek széttöredezése, mely az egyedek földrajzi elszigetelődését okozza, és akadályozza, hogy a hiúz természetes táplálkozási, párzási és területhasználati szokásait használja.

TALÁLKOZÁS A HIÚZZAL

Mykola Svystun, az ukrainai Skolivski Beskydy Nemzeti Park egyik vadőre többször is találkozott hiúzzal a vadonban. Az egyik találkozás a MENCHUL-hegyi réten, Kvasy falu közelében (Kárpátalja) történt. A magashegyi biológiai állomás gondnoka a hóban sétált felfelé a bázishoz. Sok hó esett, térdig ért. Az út emelkedőjén megállt pihenni és körülnézett. 50 méterrel maga mögött egy felnőtt hiúzt látott a nyomdokaiba lépni, az általa kitaposott úton. Megijedt, és gyorsan mászni kezdett. A hiúz lépésről lépésre követte, biztonságos távolságot tartva, és csak egy laposabb helyen tért le a gondnok útjáról, és tűnt el az erdőben. A mély hóban az állat úgy döntött, hogy az ember által kitaposott utat választja.

A hiúz óvatos ragadozó, és nagyon ritkán engedi, hogy valaki megközelítse. Ő az erdő "szelleme", nagyon nehéz vele találkozni. Egy esetleges találkozás során az állat az, amelyik elsőként tűnik el az erdő sűrűjében. Azonban agresszívvé válhat, amikor kölykeit védi, ennek ellenére a lehetséges veszélyforrást (embert) nem követi, kölykei közelében marad.

Ha esetleg egy hiúzzal találkozol:

- Ne tégy semmilyen hirtelen mozdulatot.
- Ha egy állat fúj, és támadáshoz hasonlóan mozog, hogy megijesszen, lassan vonulj vissza biztonságos távolságba, kiabálj, hogy megijeszd.
- Olyan erdőben, ahol hiúz is él, érdemes kissé zajosabban viselkedni, ha az állat meghallja az embert, nem fog közeledni.
- Ha az állat nem beteg és nem sérült, akkor nem veszélyes az emberre.

VADÁSZAT ÉS ORVVADÁSZAT

A medvéhez hasonlóan, a hiúzt is nemzetközi egyezmények védik, mivel az Európai Unióban kiemelt fontosságú faj, nem engedélyezett a vadászata. A hiúz ritkán lép kapcsolatba az emberekkel, így nem jellemző a hiúzzal való konfliktus. Továbbá, mivel a hiúz elkerüli az embereket és minden lakott területet, nem okoz kárt a háziállatokban, vagy ha mégis, akkor az jelentéktelen.

A FARKAS (Canis lupus)

Kevés állatfajnak van vitatottabb státusza az élővilágban, mint a farkasnak. A történelem során a világ számos kultúrájában bálványként tisztelték, de voltak helyek, ahol magának az ördögnek a megtestesülése volt. A Biblia fontos szerepet játszott a negatív ítéletekben, mivel a Szentírásban a gonosz, a kapzsiság szimbóluma. Egyedül Assisi Szent Ferenc volt, aki védelmébe vette a „szörnyű” farkast, mely rettegésben tartotta Gubbio városka lakóit. „Veni huc, frater lupe, et ex parte Jesu Christi tibi praecipio, quod nec mihi nec alteri noceas.” azaz „Jöjj ide, atyámfia farkas, és Krisztusnak felőle parancsolok néked, hogy sem nékem, sem egyébnek valakinek árts.”

A farkas (Canis lupus) a kutya, róka, sakál és mosómedve mellett a Canidae családhoz tartozik.

Elterjedési helyei: Kelet-Európa, a Skandináv-félsziget, Oroszország, a Közép-Kelet, Közép-Ázsia és Szibéria, de ezeken a területeken általában alacsony a sűrűségük.

Bundája szürkésbarna, többféle változatban, két sor szőrszálból áll: az egyik nagyon vastag, gypjas, szürkésárga a bőr közelében, a másik pedig a kalásznak nevezett, hosszabb, fekete hegyű. A mérsékelt égövi területeken, az ősz folyamán a farkas „kabátja” fakóbb, nyáron sötétebb színű, télen pedig világosabb. Ez a rejtő szín segíti a vadászatban. A farkas többnyire éjszaka aktív.

Tápláléka és fogazata a húsevőkre jellemző. Bár szükség esetén mindenevő is lehet, gyümölcsökön vagy zöldségeken is túlélhet - akár fakéreg fogyasztásával is.

A felnőtt farkasok általában különböző hangokon üvöltenek. A hímek, különösen az idősek, vastag és mély hangon üvöltenek, a nőstények és a kölykök vékonyabb, síróbb hangon.

De röviden ugatnak is, ahogyan a kutyák, amikor meglepik őket, vagy rövid riasztási jelt adnak, és akkor is, ha harcolnak, vagy ha megsebesülnek. A kis kölykök nyüszítenek.

A FARKAS (Canis lupus)

TERÜLETE, ÉLŐHELYE

A farkasok különböző típusú élőhelyeket használnak, az erdőktől a legelőig. A táplálék elérhetősége határozza meg e faj által használt területet. A farkasok térbeli viselkedése az évszaktól és az életciklustól függ. Tavasszal és nyáron többnyire az odúkhöz kötődnek (ha a párzás sikeres volt, és a nősténynek kölykei vannak). Később, az év folyamán, a falka a találkozóhelyekre vándorol. Nagy a mobilitásuk, napi 20-30 km-t könnyedén megtesznek zsákmányt keresve.

A farkasnak nagy, még egy medvéénél is nagyobb területre van szüksége biológiai szükségleteinek kielégítéséhez, körülbelül 100-5.000 km². Képzeljük csak el, hogy Budapesten közel 1,8 millió ember él mintegy 525 km² területen. Egy ekkora terület – az egyedek területeinek átfedéseit is figyelembe véve – „zsúfoltan” mindössze 10 farkasnak elegendő. Európában a farkasok átlagos sűrűsége körülbelül 2 egyed/100 km².

NYOMOK

A farkas ujjonjáró állat, a lábujjaira lép, és karmai - ellentétben a hiúzzal - nem húzódnak vissza, így jól látszanak a körömnnyomok a lágy talajon vagy a hóban.

A farkas lábnyoma nagyon hasonló a nagy kutyáéhoz, de attól hosszabb. A farkas lábnyomatának mérete 8-13 cm között változik. Az általános formája ellipszis alakú, és a középső ujjpárnák előre nyomódnak az oldalsókhoz viszonyítva. Ezenkívül a középső ujjaknak szorosabb nyomatai vannak, a karmok láthatóak, a középsők közelebb vannak, mint a kutyánál.

Ha több farkas együtt, falkában mozog, lépéseiket szinkronizálják, általában egyetlen nyomban haladnak (leginkább a havon), ami bizonytalanságot kelt az egyedek számát illetően, ezért egy-egy falka számát a nyomuk alapján csak az akadályokon való áthaladáskor lehet azonosítani, amikor szétszóródnak. A farkas mozgása eltér a kutyákétól: járás közben a farkas a hátsó lábát az elülső lábának nyomába helyezi, ami szabályos vonalak mintázatához vezet. Erre a nyomképre mondjuk, hogy zsinóroz.

VESZÉLYEK

Minden olyan fajt, amelynek túléléséhez nagy területre van szüksége, negatívan érinti az élőhelyek korlátozása és széttördelése. Ilyen körülmények veszélyt jelent a nagyragadozókra, hogy belépnek az ember által gazdálkodásra, állattenyésztésre használt területekre, mely jelentős konfliktust eredményezhet.

A kóbor kutyák szintén súlyos problémát jelentenek a Kárpátokban, mert egyrészt hasonlóak a táplálkozási szokásaik, másrészt a kóbor kutyák különféle betegségeket terjeszthetnek a farkasállományban.

A farkasok esetében azonban az összes fenyegetés közül a legnagyobb veszély a társadalmi támogatottság, az elfogadás alacsony szintje, pedig életmódjuk, ökológiai rendszerekben betöltött szerepük kulcsfontosságú, ezért fontos a farkasok ismertségének és elfogadásának növelése.

PÁRZÁS ÉS SZAPORODÁS

A tavasz végén megváltozik a falka viselkedése. A vándorlást kisebb vadászterület váltja fel, ahol a kotorék a kiindulópont. Ennek a helynek a kiválasztása a legmagasabb rangú vemhes nőstény, a falkában lévő alfahím párjának a kiváltsága.

(A farkasoknál a pár általában halálig együtt marad).

Párzási ideje február – márciusban van. 62-63 napos vemhesség után a nőstény farkas 4-6 kölyköt fial, amik 10-14 napig vakok.

A kölykök 6 hetes korukig szopnak, de már 4 hetes koruktól a felnőttek által kiöklendezett húst is fogyasztják. Két-három hónap múlva a kölykök már kint vannak a falkával, ekkortól már nincs szükségük odúra, de még sok évig a szüleikkel maradnak. A farkasok átlagosan 15 évig élnek.

Mykola Svystun természetvédelmi őr hajnali 5 órakor találkozott egy farkassal a Skolivski Beskydy Parkban, Lviv régióban (Ukrajna). Az állat épp átkelt felé a patakon átívelő hídon. A farkas azonban nem ijedt meg, magabiztosan a férfi felé haladt, hogy lemenjen a hídról. A férfi nem mozdult, a farkas magabiztosan átkelt a hídon, és befutott az erdőbe. A farkas egy kölykeit etető nőstény volt.

Egy másik találkozásra szeptember közepén, hajnalban került sor, a Parashka-hegy mellett, amikor az őr a forrás közelében pihent. Hirtelen egy farkas jött ki az erdőből az útra, de amint meghallotta az embert, azonnal futni kezdett a réten át az erdő felé.

Mykola Svystun egy harmadik esetről is mesélt, amikor megpihent egy ösvényen az erdőben. Amikor felébredt, ugyanazon az úton észrevett egy farkast, aki közepes távolságra állt tőle és az irányába nézett. A farkas egy erdész fegyverlövésének hallatán elmenekült.

A farkas rendkívül óvatos az emberrel szemben. A kilövések miatt az ember szagát halálos veszéllyel társítják, ezért az alkalmi találkozásokor a farkas igyekszik minél előbb elhagyni a terepet. Csak akkor támad, ha nincs más választása (amikor csapdába esik, zárt térben reked úgy, hogy nem tud visszavonulni stb.).

Ha esetleg farkassal találkozol, tedd a következőket:

- maradj nyugodt, ne tégy hirtelen mozdulatokat,
- ne fordíts hátat a farkasnak,
- lassan haladj biztonságos távolságba,
- ne próbálj meg elfutni,
- ha esetleg üldözni kezd, hangos kiáltásokkal próbáld megijeszteni.

A veszettségben szenvedő farkasok és általában a sérült állatok veszélyesek lehetnek, viselkedésük kiszámíthatatlan!

TALÁLKOZÁS A FARKASSAL

A FARKAS (Canis lupus)

VADÁSZAT ÉS ORVVADÁSZAT

A medvéhez és a hiúzhoz hasonlóan a farkast is nemzetközi egyezmények védik, mivel az Európai Unióban kiemelt fontosságú faj, Magyarországon fokozottan védett faj. Sajnos a vadászársadalom véleménye megosztott a farkasokkal kapcsolatban, a vadászok esetenként kártevőként, konkurensként tekintenek rá, mivel zsákmányállatai egyúttal a vadászati tevékenység célfajai.

A farkas orvvadászat a háziállatok állományának károsítása esetén fordul elő, amikor a megkárosított gazdák úgy döntenek, önállóan intézkednek.

ZÁRSZÓ

Mára világossá vált, hogy a vadon élő állatfajok állományainak összekapcsolása, magterületeik közötti vándorlásuk biztosítása alapvető fontosságú. A vadon élő állatok fennmaradásához nem elég csak védett természeti területeket létrehozni, ugyanis az ember által létrehozott infrastruktúra, mint az utak, autópályák vagy a települések kisebb, elszigetelt darabokra töredezik az élőhelyeket, megakadályozva az állatok táplálkozási, párzási vagy szétszóródási szokásait, életfeltételeit.

A nagyragadozóknak hatalmas, akár több száz, vagy több ezer négyzetkilométernyi élőhelyre van szükségük. Ezért régió szinten, a Kárpátok-régióban egységes módszertant szükséges bevezetni az ökológiai folyosók azonosítására, feltérképezésére. Annak érdekében, hogy betölthessék szerepüket - az élőhelyek közötti összeköttetést - két fő fejlesztési irány lehetséges: a helyreállítás és a fenntartás. Nyilvánvaló, hogy költséghatékonyság szempontjából is az utóbbi kívánatosabb.

SZERZŐK:

Alexandra Pușcaș, Călin Ardelean, Andriy-Taras Bashta, Szabó Ádám, Lenka Paulikova

TOVÁBBI INFORMÁCIÓKÉRT FORDULJON KÉRDÉSÉVEL:

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság

Aggtelek National Park Directorate

3758 Jósvafő, Tengerszem oldal 1.

Telefon: +36 48/506-000

E-mail: info.anp@t-online.hu / Web: www.anp.hu

Facebook: fb.com/AggtelekiNemzetiParkIgazgatosag/

A tájékoztató kiadvány a „Nyílt határok a vadon élő állatok számára a Kárpátokban / Open borders for wildlife in the Carpathians” című projekt során, az Európai Unió pénzügyi támogatásával készült, a Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna ENI Határon Átnyúló Együttműködési Program 2014-2020 (<https://huskroua-cbc.eu/>) keretében.

A kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió véleményét, a tartalom az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság kizárólagos felelőssége.

A projektben résztvevő szervezetek: WWF-Románia Máramarosi Kirendeltség (Románia), SOS Bird Life (Szlovákiai Ornitológiai Társaság, Szlovákia); Rachiv EcoTour Szervezet (Ukrajna); Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság (Magyarország).

A projekt kezdete: 2019. október 1., befejezése 2022. július 31.

A Magyarország- Szlovákia-Románia-Ukrajna ENI Határon Átnyúló Együttműködési Program (2014-2020) keretében finanszírozott projekt összköltsége 1.550.871,83 euró, melyből az Európai Unió hozzájárulása 1.395.784,63 euró.

www.openbordersforbears.com

Co-financed by the European Union

